

تاریخ ۱: ایران و جهان باستان

تهیه کننده: مریضه نوریان - مشهد مقدس

@Tarikheman3

درس ۹

ورود آریایی ها تا پایان هخامنشیان

اقوام آریایی از مهاجرت تا تشکیل حکومت در ایران

واژه ایران برگرفته از واژه آریایی و به معنی: سرزمین آریاییان . واژه آریایی به معنی: شریف و آزاده ؛ پس واژه ایران به معنی: سرزمین مردمان شریف و آزاده

سرزمین مردمان شریف و آزاده

آریاییان: گروهی از اقوام هند و اروپایی استقرار یافته از زما نه‌های بسیار کهن و به تدریج در فلات ایران و شبه قاره هند و نامیدن خود به نام آریایی. کاربرد واژه آریایی فقط برای ایرانیان و هندیان و نه دیگر اقوام هند و اروپایی،

درباره سکونتگاه اولیه اقوام هند و اروپایی و زمان و مسیر مهاجرت آریاییان به ایران و هند: عدم اتفاق نظر میان مورخان؛ احتمال عده ای از مورخان در سکونت اولیه اقوام هند و اروپایی، در علفزارهای واقع در شمال شرق فلات ایران و جنوب روسیه در حوالی دریاچه آرال.

ورود اقوام آریایی: در حدود ۱۵۰۰ ق.م. به فلات ایران بر اساس فرضیه ای مورد قبول تعداد قابل توجهی از باستان‌شناسان و مورخان؛

محل سکونت آریاییها در ایران: پیشروی گروهی از آنان به سمت مرکز و غرب این فلات و استقرار در مناطق مختلف آن؛ رفتن گروه دیگری از شرق فلات ایران به هند.

تقسیم آریاییها: به سه گروه مادی ها، پارس یها و پارتها در ایران

ماد، نخستین حکومت آریایی ایران

اعتقاد ایرانیان از دوران باستان تا دو قرن پیش درباره اولین حکومتها: ابتدا پیشدادیان و دوم کیانیان، سوم اشکانیان و چهارم ساسانیان و عدم اطلاع از وجود مادی ها و هخامنشیان

تحول آگاهی و شناخت نسبت به تاریخ ایران در دوران باستان: بدنبال تحقیقات جدید تاریخی انجام گرفته در دو قرن اخیر. بر پایه تحقیقات جدید: مادی ها بنیان گذار نخستین حکومت آریایی در ایران.

تأسیس حکومت ماد:

استقرار قبایل گوناگون ماد بعنوان یکی از گروههای آریایی در بخش وسیعی از مناطق غربی و مرکزی ایران و زندگی در کنار بومیان ساکن این مناطق

اشاره به نام مادها: برای اولین بار در قرن 9 ق.م. در سالنامه های شاهان آشوری.

آشور: حکومت نسبتاً نیرومندی در شمال بین النهرین در آن زمان و هجوم آشور به نواحی غربی ایران برای به دست آوردن فلزات، سنگهای قیمتی و غنایم دیگر،

علل اتحاد قبایل مادی: (چگونگی تشکیل حکومت ماد): زمینه اتحاد قبایل پراکنده ماد بدنبال یورش ها و غارتگری های پیاپی آشوریان، در نتیجه انتخاب، یکی از بزرگان مادی به نام دهیوک توسط رؤسای این قبایل به پادشاهی.

اقدامات دهیوک پس از انتصاب به مقام پادشاهی: (اولین پادشاه ماد) اتحاد قبایل ماد بعلت حملات پیاپی آشور به غرب ایران و انتخاب دهیوک به پادشاهی. تأسیس شهر هگمتانه یا اکباتان (همدان امروزی) و قرارداد آن به عنوان مرکز حکومت توسط دهیوک.

[دومین پادشاه ماد: فرورتیش]

ماد در اوج قدرت:

اوج قدرت ماد: حکومت ماد در زمان فرمانروایی هووخشتر، سومین پادشاه مادی.

اقدامات هوششتره: نخست: تشکیل سپاه منظم و کارآمدی از قبایل مختلف ماد، پارس و... و تثبیت قدرت خود بر مناطق وسیعی از ایران با کمک ایشان . دوم: اتحاد با حکومت بابل، علیه آشور و پایان دادن به حاکمیت آشوریان نتیجه اقدامات هوششتره: در پی موفقیت نظامی در سرنگونی حکومت آشور، گسترش قلمرو ماد به شمال بین النهرین و بخش های وسیعی از آسیای صغیر .

سقوط حکومت ماد :

جانشین هوششتره: آستیگ، پسر و جانشین هوششتر

ویژگی آستیگ (آزدهاک): نداشتن لیاقت و درایت پدر و خوشگذرانی و گردآوری ثروت در دوران طولانی سلطنت خود علل سقوط ماد: بی لیاقتی آستیگ و توجه به گردآوری ثروت بجای پرداختن به امور دولتی در نتیجه نارضایتی بزرگان طوایف ماد و توده مردم از عملکرد آستیگ، و همدستی با کورش هخامنشی بر ضد او ؛ سرانجام فتح هگمتانه به دست کورش و سرنگونی حکومت ماد

هخامنشیان؛ بزرگترین حکومت عصر باستان

سلسله هخامنشی: منسوب به هخامنش، جد کورش کبیر .
هخامنش: رئیس قبیله پاسارگاد .

قوم پارس: محسوب شدن این قبیله بعنوان یکی از قبایل مهم قوم پارسی . استقرار پارس ها، هم زمان با قدرت یافتن مادی ها، در قسمت های جنوبی فلات ایران یعنی سرزمین پارس (استان فارس کنونی) و نواحی مجاور آن وضعیت قوم پارس در زمان حکومت ماد: تسلط حکومت ماد، بر قوم بزرگ پارس اما تشکیل حکومت محلی کوچک در آن زمان توسط شاخه ای از خاندان هخامنشی، در فارس به مرکزیت شهر آنشان (آنزان)،

تأسیس حکومت هخامنشی :

چگونگی تأسیس سلسله هخامنشی: اتحاد قبایل پارسی ناراضی از سلطه مادی ها توسط یکی از نوادگان هخامنش، به نام کورش (کورش دوم)، حاکم آنشان . سپس جلب حمایت بزرگان مادی، توسط کورش، و از میان بردن آستیگ و تأسیس پادشاهی هخامنشیان .

اقدامات کورش پس از رسیدن به قدرت به ترتیب زمانی: ۱. حمله وی مدتی پس از به قدرت رسیدن، به آسیای صغیر و شکست حکومت لیدی و سایر دولت شهرهای آنجا و تصرف شهر ثروتمند سارد، پایتخت لیدی و تمامی آسیای صغیر پیامد فتح سارد و دولت شهرهای آسیای صغیر توسط کورش: در نتیجه این فتوحات، دستیابی حکومت هخامنشیان به ثروتی هنگفت و همسایگی با دولت شهرهای یونانی . ۲. کشورگشایی مؤسس سلسله هخامنشی پس از آن، چند سالی در مناطق شرقی فلات ایران افزودن مناطق وسیعی از شرق به قلمرو خود. ۳. تصرف بابل بدون خونریزی

علل اهمیت فتح بابل توسط کورش: معرفی فتح مسالمت آمیز بابل توسط کورش بزرگ در سال 539 ق م.

به عنوان یکی از انسانی ترین و شکوهمندترین فتوحات تاریخ جهان،

چگونگی فتح بابل توسط کوروش: در سال ۵۳۹ ق.م، ورود مؤسس سلسله هخامنشی بدون جنگ و خونریزی به بابل

علل اهمیت بابل در دنیای باستان: احتساب بابل به عنوان یکی از بزرگ ترین شهرهای آن روزگار و زندگی مردمان و اقوامی با خاستگاه اجتماعی و فرهنگی گوناگون در آنجا. همچنین اهمیت این شهر از نظر داشتن بناها و پرستشگاه های با شکوه، مراکز اقتصادی ثروتمند، نهادهای سیاسی و اداری متعدد و در اختیار داشتن راه های ارتباطی با سرزمین های دور و نزدیک و مطلوب بودن تسلط بر آن برای هر فرمانروایی.

فرمان کوروش فرمان برنگارش ماجرای فتح صلح آمیز بابل بر لوحی استوانه ای از گل رس به زبان بابلی. کشف این لوح در سال 1879م 1258 /ش. در بابل، هم اکنون نگهداری در موزه بریتانیا در لندن معروف به "منشور کوروش"

بیانیه یا منشور کوروش: نماد فرهنگ انسانی و مداراجویانه ایرانیان. منشور کوروش را نخستین منشور حقوق بشر در نظر بسیاری از محققان. از این رو، ترجمه متن آن به ابتکار سازمان ملل متحد به شش زبان رسمی حتی نمایش نسخه بدلی از این منشور در مقر سازمان ملل متحد در نیویورک.

پیامد فتح بابل برای هخامنشیان: در پی تسخیر بابل، تسلط هخامنشیان بر تمامی بین النهرین و نیز سرزمین های سوریه، فلسطین و فنیقیه (لبنان امروزی)،

علل اهمیت کوروش: شهرت کوروش نه تنها به عنوان یک جهانگشا و یا فتوحاتش، بلکه تحسین وی به خاطر شخصیت انسانی . (تفاوت کوروش با سایر جهانگشایان همعصر خویش): روش معمول فرمانروایان و فاتحان قتل و غارت و کشتار، در آن روزگار، اما پرهیز کوروش از چنین رفتاری، و معرفی شکل جدیدی از فرمانروایی به جهان. الگوشدن این رفتار مداراجویانه و انسانی کوروش، و پیروی برخی از شاهان هخامنشی از این روش.

جانشین کوروش: کمبوجیه

مهمترین حوادث دوره کمبوجیه: در زمان پادشاهی کمبوجیه، پسر و جانشین کوروش بزرگ، نصراف مصر توسط هخامنشیان. پیامد نصراف مصر: مصر، کشوری بزرگ و با تمدنی کهن و با شکوه. گسترش قلمرو هخامنشیان به قاره آفریقا با فتح این سرزمین و نهایت وسعت و عظمت قلمرو هخامنشی.

تثبیت شاهنشاهی هخامنشیان :

اوضاع حکومت هخامنشیان پس از کمبوجیه: ایجاد شورش توسط مدعیان قدرت پس از مرگ مشکوک کمبوجیه چگونگی به قدرت رسیدن داریوش یکم: پس از مرگ مشکوک کمبوجیه، سرکوبی گومانه مغ و دیگر شورشیان و مدعیان قدرت توسط داریوش یکم با همراهی تعدادی از سران خاندان های بزرگ پارسی، ونشستن بر تخت شاهی. خاستگاه داریوش یکم: داریوش یکم از شاخه دیگر خاندان هخامنشی

مهمترین اقدامات داریوش یکم پس از رسیدن به قدرت به ترتیب زمانی: ۱. فرونشاندن شورش های داخلی و برقراری آرامش و امنیت در سرتاسر شاهنشاهی هخامنشی، ۲. لشکرکشی به شرق و افزودن قسمت هایی از غرب و شمال غرب هند را به قلمرو خود ۳. لشکرکشی او همچنین (هدف داریوش) به منظور دفع حملات قبایل صحراگرد سکایی، به مناطق دوردستی در شمال دریای سیاه و جنوب روسیه کنونی.

اولین مشکل داریوش بعد از رسیدن به قدرت: وجود شورش های داخلی

تصمیم داریوش پس از سرکوبی شورشهای داخلی: لشکرکشی به مناطق مختلف شرق و شمال غرب ایران

پیامد لشکرکشی داریوش یکم به شرق: افزودن قسمت هایی از غرب و شمال غرب هند را به قلمرو خود

علل اهمیت و شهرت فوق العاده داریوش بزرگ در تاریخ ایران: به خاطر اقدامات اساسی و کم نظیر در ایجاد تشکیلات نوین اداری، نظامی و اقتصادی. ایجاد اصول و شیوه ای از کشورداری توسط داریوش یکم و استفاده نمودن از آن نه تنها در دوره هخامنشیان، بلکه تا قرن ها بعد، در نتیجه آن فراهم نمودن زمینه رونق اقتصادی و شکوفایی تمدنی ایران

پیامد ایجاد شیوه ی کشورداری نوین توسط داریوش یکم: فراهم نمودن زمینه رونق اقتصادی و شکوفایی تمدنی ایران

مهمترین اقدامات داریوش یکم در زمینه اداری، نظامی و اقتصادی: ۱. تأسیس سپاه جاویدان ۲. احداث جاده شاهی و برپایی کاخ ها و بناهای مجلل، به ویژه در شوش و تخت جمشید.

رقابت و درگیری یونان با ایران :

علل شروع جنگ ایران و یونان در اواخر حکومت داریوش یکم: مواجه شدن داریوش بزرگ در اواخر پادشاهی خود با دشوار یهایی در غرب قلمرو خود؛ پیامد آن بروز جنگ با یونانیان و ادامه آن تا روزگار جانشینش، خشایارشا . نارضایتی دولت شهرهای یونانی، مخصوصاً آتن، از تسلط ایران بر آسیای صغیر و سواحل شرقی دریای اژه ؛ در نتیجه تحریک یکی از شهرهای یونانی نشین آسیای صغیر به نام میلِتوس (مَلَطِیَه) توسط آتن به شورش علیه هخامنشیان و سپس به همراه شورشیان هجوم به شهر سارد و آتش زدن آنجا . تصمیم داریوش به تنبیه آتنی ها .

علت نارضایتی آتنی ها از دولت هخامنشی: نارضایتی از تسلط ایران بر آسیای صغیر و سواحل شرقی دریای اژه

علت تصمیم داریوش یکم در تنبیه آتنی ها : به علت نارضایتی آتن از حضور ایران در منطقه آسیای صغیر تحریک یکی از شهرهای یونانی نشین آسیای صغیر به نام میلِتوس (مَلَطِیَه) توسط آتن به شورش علیه هخامنشیان و سپس به همراه شورشیان هجوم به شهر سارد و آتش زدن آنجا . تصمیم داریوش به تنبیه آتنی ها .

چگونگی لشکرکشی داریوش یکم به آتن: (جنگ ماراتن) نخست تصرف جزایر دریای اژه توسط ناوهای ایرانی و سپس ورود سپاه ایران به خاک یونان و موضع گرفتن در جایی به نام ماراتن . تردید آتنی هابرای مدتی در اظهار اطاعت و یا جنگ ؛ عدم پشتیبانی بیشتر دولت شهرهای یونانی از جمله اسپارت که سربازانش به جنگاوری و دلاوری مشهور بودند از

آتن . سرانجام، استفاده سرداران آتنی از سیاست حمله سریع و جنگ تن به تن . ناگهانی بودن یورش یونانیان و عدم موفقیت تیراندازان پارسی در برابر ایشان و اجبار سپاه ایران به عقب نشینی .

واکنش اسپارت در مقابل حمله ایران به آتن: عدم پشتیبانی اسپارت با وجود شهرت سربازانش به جنگاوری و دلاوری از آتن

نقل جنگ ماراتن توسط مورخان یونان باستان و تاریخ دانان جدید اروپایی، با آب و تاب فراوان .

جانشین داریوش یکم: خشایارشا، پسر و جانشین داریوش،

اقدامات خشایارشا پس از رسیدن به قدرت: ۱. (سرکوب شورشهای داخلی) فرونشاندن شورشهای مصر و بابل، ۲. لشکرکشی به یونان و تصرف آتن، اما عدم موفقیت در نبرد دریایی در تنگه سالامیس

نبرد آتن و خشایارشا: یک نبرد زمینی: ۱. پیروزی و تصرف آتن ۲. نبرد دریایی سالامیس: شکست هخامنشیان

خشایارشا پس از چه اقدامی به آتن لشکرکشید: فرونشاندن شورشهای مصر و بابل

واکنش یونانیان درباره نبرد سالامیس: بزرگ نمایی این پیروزی توسط یونانیان و ارائه ارقام باور نکردنی از تعداد ناوگان و سربازان هخامنشی .

نظر یونان درباره ایران پس از جنگهای ایران و یونان: عدم موفقیت نظامی مهم هخامنشیان در لشکرکشی به یونان، اما معرفی حکومت ایران به عنوان بزرگ ترین قدرت جهانی توسط دولت شهرهای یونانی تا زمان تسلط مقدونیان بر آن کشور، و احترام به ایران .

نقش ایران در اختلافات داخلی یونان: نقش فعال حکومت هخامنشی در روابط دولت شهرهای یونانی، به خصوص در جریان جنگ های پلوپونزی .

انحطاط و فروپاشی هخامنشیان :

اوضاع هخامنشیان از دوره اردشیر دوم تا اواخر حکومت: تفرقه درونی خاندان هخامنشی از زمان پادشاهی اردشیر دوم (404 تا 358 ق.م)

مهمترین مشکل اردشیر دوم در زمان حکومت: شورش برادرش کوروش کوچک

مهمترین حوادث دوره حکومت اردشیر دوم: ۱. در ابتدای زمامداری او، شورش برادرش کوروش کوچک در آسیای صغیر و حرکت به سوی پایتخت با سپاهی از مزدوران یونانی. ۲. جدایی مصر از سیطره هخامنشیان در دوران فرمانروایی او .

چگونگی و نتیجه شورش کوروش کوچک: در ابتدای زمامداری اردشیر دوم، شورش برادرش کوروش کوچک در آسیای صغیر و حرکت به سوی پایتخت با سپاهی از مزدوران یونانی . شکست کوروش کوچک در جنگ میان دو برادر و کشته شدن وی .

ویژگی اردشیر دوم: شهرت اردشیر دوم به خوش گذرانی و راحت طلبی

پیامد خوش گذرانی اردشیر دوم: جدایی مصر از سیطره هخامنشیان در دوران فرمانروایی او .

جانشین اردشیر دوم: اردشیر سوم، پسر و جانشین اردشیر دوم

اقدامات اردشیر سوم در دوران زمامداری: ۱. در ابتدای حکومتش قتل عام افراد خاندان سلطنتی و قتل عام مدعیان قدرت و شاهی

۲. تصرف دوباره مصر در زمان وی

ویژگی اردشیر سوم و پیامد آن: جاه طلبی و جنگجویی وی و در نتیجه تصرف دوباره مصر

عاقبت اردشیر سوم: قتل اردشیر سوم در آستانه حمله اسکندر مقدونی به ایران، به دست یکی از خدمتکاران کاخ شاهی.

آخرین فرمانروای هخامنشی: داریوش سوم

جانشین اردشیر سوم: داریوش سوم

چگونگی به حکومت رسیدن داریوش سوم: رسیدن وی به حکومت مدتی پس از قتل اردشیر سوم ،

ویژگی داریوش سوم: دلیر و جوانمرد، اما نداشتن تدبیر و درایت شاهان نخست هخامنشی.

مهمترین حادثه دوره حکومت داریوش سوم: حمله اسکندر با سپاهی بسیار قوی، آموزش دیده و تشنه قتل و غارت به ایران

در زمان او،

چگونگی تصرف ایران توسط اسکندر: شکست سپاه هخامنشی در سه نبرد (گرانیکوس، ایسوس و گوگمل)

توسط اسکندر و پس از آن، تسخیر شوش، یکی از پایتختهای هخامنشیان . با وجود دلآوری و رشادت آریوبرزن، سردار شجاع

ایرانی، رسیدن سپاهیان مقدونی و یونانی به تخت جمشید و دستور اسکندر در آتش کشیدن این شهر .

عاقبت داریوش سوم: فرار داریوش سوم در برابر اسکندر و قتل وی در سال 330 ق.م. نزدیک دامغان کنونی

میراث هخامنشی در یک نگاه کلی :

پایان سلسله هخامنشی با مرگ داریوش سوم، اما استمرار میراث و یادگارهای هخامنشیان در آیین کشورداری و فنون

سیاست، شیوه های عمرانی، اقتصادی و تجاری، ساخت بناهای باشکوه، ابداع هنرهای جهانی و مداراجویی فرهنگی و دینی

در تاریخ ایران و جهان . تبدیل ایران به نخستین حکومت بزرگ جهانی توسط هخامنشیان، و تبدیل ایرانیان به

تأثیرگذارترین مردم در جهان متمدن و شناخته شده آن روزگار به واسطه تدبیر و سیاست شاهان هخامنشی

مانا باشید.

م.نوریان.

دبیرناحیه ۱ مشهد

کانال تخصصی "تاریخ من" ناشر تخصصی جزوات آموزشی - درسی تاریخ

@Tarikheman3

مرضیه نوریان-مشهد مقدس @tarikheman3

